

Joanna Wąsikowska

"Kochać i wymagać : pedagogia Ewangelii", Marek Dziewiecki, Kraków 2006 : [recenzja]

Studia nad Rodziną 10/1-2 (18-19), 325-329

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dukowaniu sensu płci do poszukiwania przyjemności. Wtedy w umysłach wielu ludzi brakowało światła, wedle którego dostrzegliby nie dającą się przekroczyć różnicę między małżeństwem a związkiem homoseksualnym. Z punktu widzenia filozoficznego dotykamy już jakby finału, ale Autor bardzo interesująco naświetla genezę tej „Nowej Europy”, która to geneza okazuje się bardzo podobna do genezy i historii Trzeciej Rzeszy, zorganizowanej właśnie przez grupy homoseksualne. Przy okazji Autor demaskuje różne kłamstwa i dezinformacje popełniane przez polityków „europejskich”. Książkę czyta się jak „kryminał” zrobiony na dobrym poziomie faktograficznym. Europa daleko odeszła od Sokratesa i Arystotelesa, już nie mówiąc o tym, jak daleko odeszła od Chrystusa. Jeśli Europa pójdzie dalej w tym kierunku, nie da się jej wróżyć jasnej przyszłości. Żeby wiedzieć, w jaki sposób możemy naprawdę pomóc Europie w odzyskaniu przez nią jej tożsamości duchowej, należy tę książkę przeczytać! To, co tu napisałem, to tylko kilka kropel tego „nektaru”, którego w książce jest naprawdę dużo.

ks. Jerzy Bajda

Ks. Marek Dziewiecki, Kochać i wymagać. Pedagogia Ewangelii, Wydawnictwo eSPe, Kraków 2006, 264s.

1. Ogólny profil

Książka ks. Marka Dziewieckiego: „Kochać i wymagać. Pedagogia Ewangelii” jest publikacją o charakterze naukowym. Ukazała się w ramach serii poświęconej problematyce rodzinnej. Według informacji umieszczonej na okładce: „niniejsza książka jest adresowana do wszystkich wychowawców, a zatem do rodziców, pedagogów, psychologów, kapłanów, katechetów, moderatorów grup formacyjnych, profilaktyków uzależnień oraz do innych dorosłych, którzy pomagają dzieciom i młodzieży w osiągnięciu dojrzałości”. Na podkreślenie zasługuje obfita bibliografia ujęta w dwie części: 1. Literatura przedmiotu, 2. Inne książki autora. Szata graficzna harmonizuje z tytułem książki i zachęca do zapoznania się z jej treścią.

Autor książki, ks. Marek Dziewiecki, kapłan diecezji radomskiej, doktor psychologii, adiunkt Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, jest specjalistą z zakresu terapii i profilaktyki uzależnień. Od 1999 r. pełni funkcję krajowego duszpasterza powołań, a od 2003 r. funkcję wicedyrektora Europejskiego Centrum Powołań. Od 2000 r. jest dyrektorem radomskiego telefonu zaufania „Linia Braterskich Serc”, ekspertem Ministerstwa Edukacji z zakresu przedmiotu „Wychowanie do życia w rodzinie”. W październiku 2003 r. odznaczony medalem Ko-

misji Edukacji Narodowej. W swoim dorobku naukowym posiada kilkadziesiąt publikacji, w tym kilkanaście pozycji książkowych z zakresu psychologii wychowania, psychologii zdrowia, psychologii pastoralnej oraz psychologii komunikacji międzyludzkiej.

2. Tematyka, układ i treść publikacji

Pierwszy spojrzem na tytuł skłania do refleksji nad jego znaczeniem. Już w wstępie czytelnik znajduje wyczerpujące uzasadnienie dla wyboru takiego połączenia w tytule: kochać i wymagać. „Okazywanie wychowankom miłości bez stawiania im wymagań jest przejawem naiwności. Z kolei stawianie wychowankom koniecznych wymagań bez okazywania im miłości jest formą okrucieństwa i prowadzi do buntu ze strony młodego pokolenia” (s. 5). Autor odwołuje się do antropologicznego punktu widzenia, głęboko osadzonego w personalizmie chrześcijańskim i pisze, że wychowanie to pomaganie osobie ludzkiej w stawianiu się człowiekiem, „kimś, kto potrafi myśleć, kochać i pracować”. Pokrywa się to z tym, co mówił Jan Paweł II o wychowaniu, które ma służyć „uczłowieczeniu” człowieka. „Człowiek, będąc człowiekiem od swego poczęcia w łonie matki, stopniowo uczy się być człowiekiem – i ta podstawowa wiedza utożsamia się z wychowaniem. Jest on przyszłością swej rodziny i całej ludzkości – jednakże przyszłość człowieka związana jest nierozwalnie z wychowaniem”¹.

Książka składa się z ośmiu rozdziałów. Pierwsze dwa rozdziały, zatytułowane „Współczesny kryzys wychowawców i wychowania” oraz „Współczesne mity o wychowaniu”, odnoszą się do współczesnego kryzysu wychowania, wynikającego z błędnej antropologii popularnych systemów pedagogicznych. Pierwszy system pedagogiczny, omawiany przez autora, redukuje wychowanie do procesu socjalizacji. Głównym celem takiego wychowania jest ukształtowanie określonego typu obywatela, wygodnego dla sprawujących władzę, umiejącego się podporządkować wartościom kolektywnym. Drugi system, charakterystyczny dla XX wieku, ma na celu uformowanie człowieka indywidualizowanego. Taki wychowanek kieruje się „subiektywizmem, relatywizmem moralnym i wolnością rozumianą jako dowolność działania” (s. 14). Obie koncepcje związane są z antropologią ateistyczną, oderwaną od Boga, co zdaniem autora prowadzi w rezultacie do kryzysu tożsamości wychowanków. W drugim rozdziale autor demaskuje współczesne, szkodliwe dla samego procesu wychowania, mity: o spontanicznym rozwoju i samorealizacji, o wychowaniu bezstresowym, o wychowaniu bez porażek, o neutralności światopoglądowej w wychowaniu, o wolności, demokracji i tolerancji jako najwyższych wartościach w wychowaniu oraz o subiektywizmie

¹ Jan Paweł II, *Przyszłość człowieka to sam człowiek*, w: *Rodzina w nauczaniu Jana Pawła II. Antologia wypowiedzi*, red. J. Zukowicz, Kraków 1990, s. 91.

jako podstawie wychowania. Mity w konsekwencji prowadzą do braku wychowania. W pedagogice powinna jednak obowiązywać ta sama zasada, co w medycynie: *primum non nocere*. Autor, powołując się na liczne badania, twierdzi, że „Jeszcze nigdy w historii Europy nie mieliśmy wśród nastolatków tyłu, co obecnie, uzależnionych od alkoholu i narkotyków, przestępców i samobójców, zaburzonych emocjonalnie i niezdolnych do założenia rodziny, a nawet do podjęcia pracy zawodowej” (s. 24). Krytykując błędne systemy pedagogiczne autor prezentuje antropologię personalistyczną jako podstawę kompetentnego wychowania. Antropologia ta traktuje człowieka wielowymiarowo, jako nierozdzielłą całość psychofizyczną i duchową. Osoba w swoim wymiarze fizycznym, psychicznym i duchowym nie da się zobiektywizować, gdyż nie jest czymś, co można opisać, lecz jest kimś. Dlatego wychowawca powinien do każdego podchodzić indywidualnie, z uwzględnieniem jego wielowymiarowości. Osoba nadaje wymiarom swego człowieczeństwa sens. Ostatecznym celem istnienia człowieka jako osoby jest „stawanie się większym od samego siebie poprzez bezinteresowną miłość w służbie Bogu i drugiemu człowiekowi”.

Kolejne dwa rozdziały ukazują cechy wychowawcy na miarę trzeciego tysiąclecia. Autor prezentuje różne formy skutecznego oddziaływania wychowawczego. Kompetentny wychowawca musi przede wszystkim rozumieć całościowo swego wychowanka i jego sytuację życiową, emocjonalną, intelektualną i duchową. Jakie powinny być więc wymiary tożsamości odpowiedzialnego wychowawcy? Autor mówi tutaj o trzech poziomach. Pierwszy to tożsamość fizyczna, która dotyczy samoświadomości własnej cielesności. Następny poziom to tożsamość psychiczna, dająca zrozumienie własnych cech oraz kompetencji intelektualnych i emocjonalnych. Dojrzały wychowawca osiągnąwszy ten poziom rozwoju swojej tożsamości powinien akceptować siebie oraz kochać i wymagać, czyli kochać dojrzałe, więc wymagać przede wszystkim od siebie i naśladować czyny i słowa Jezusa w swoim życiu. Mądry wychowawca czuje, że w swoim rozwoju powinien dotrzeć do trzeciego poziomu tożsamości, jakim jest tożsamość ontologiczna. Dotyczy ona ostatecznego zrozumienia, kim właściwie się jest i dlaczego się istnieje. Odkrywa sens własnej tajemnicy w relacji do Boga. Poprzez otwarcie się na działanie Stwórcy roztropany wychowawca ma szansę stać się większym od samego siebie i osiągnąć pełnię swej tożsamości.

Rozdział piąty dotyczy specyfiki zagadnień wychowawczych ujętych w Ewangelii i w słowach Jezusa. Zgłębiając treści Ewangelii człowiek poznaje samego siebie. Staje się człowiekiem silnym i pełnym realizmu: „Oto Ja was posyłam jak owce między wilki. Bądźcie więc roztroponi jak węże, a nieskazitelni jak gołębie” (Mt 10,16). Ewangelia, według oceny autora, ukazuje najlepszy program wychowania. W realistyczny sposób ujmuje zagadnienie pełnego człowieczeństwa i przedstawia ostateczne powołanie zarówno wychowawców, jak i wychowanków. Jest to powołanie do życia w miłości i w prawdzie, czyli do świętości.

Kolejne trzy rozdziały dotyczą już samego wychowania. Autor prezentuje główne cele i metody odpowiedzialnego wychowania oraz kompetencje w zakresie komunikacji wychowawczej. Do podstawowych celów odpowiedzialnego wychowania autor zalicza: naukę myślenia, kochania i pracowania. Do podstawowych metod tegoż wychowania zalicza: kształtowanie pozytywnej motywacji do pracy nad sobą, zaleca właściwy dobór języka i argumentów, demaskowanie zagrożeń, stawianie wymagań oraz egzekwowanie naturalnych konsekwencji błędów. Istotną umiejętnością dojrzałych wychowawców jest posiadanie kompetencji w zakresie komunikacji międzyludzkiej. Autor szczegółowo omawia empatię i asertywność. Takie umiejętności znacząco wpływają na relacje z wychowankiem oraz na możliwości skutecznego oddziaływania wychowawczego.

Ostatni rozdział został poświęcony wychowaniu „bogatszego człowieczeństwa”. Autor nie boi się wskazywać na sferę duchową, która stawia wychowankom ambitne cele i ideały. Kompetentny wychowawca powinien potrafić wychowywać również w sferze duchowej, w sferze wartości oraz pragnień i aspiracji. Autor zachęca swoich czytelników do pracy i podejmowania trudów wychowawczych, argumentując: „W wychowaniu realistycznym obowiązuje zasada: przez szlachetność i świętość niewiele do dojrzałości wszystkich.”

3. Szczególne wartości książki

Książka M. Dziewieckiego jest napisana bardzo przystępnym, zrozumiałym i komunikatywnym językiem. Autor włożył dużo wysiłku, aby wprowadzić czytelnika w zagadnienia definicyjne i naukowe z zakresu psychologii wychowania.

Publikacja podkreśla szczególne znaczenie odpowiedzialnego wychowania. Można zauważyć podobieństwo myślenia autora do myślenia papieża Jana Pawła II, który w trosce o właściwe i twórcze podejście do wychowania mówił: „Na czym polega wychowanie? Wydaje się, że aby trafnie na to pytanie odpowiedzieć, nie można pominąć dwóch fundamentalnych prawd: po pierwsze, że człowiek jest powołany do życia w prawdzie i miłości; po drugie, że każdy urzeczywistnia siebie przez bezinteresowny dar z siebie samego. Odnosi się to zarówno do tych, którzy wychowują, jak i do tych, którzy są wychowywani. Również i wychowanie jest procesem, w którym wzajemna komunია osób dochodzi do głosu w sposób szczególny. Wychowawca jest osobą, która rodzi w znaczeniu duchowym. Wychowanie w tym ujęciu może być równocześnie uważane za prawdziwe apostołstwo” (LdR 16). Autor recenzowanej publikacji również podchodzi do tego zagadnienia jako do współdziałania osób. Wychowanie jest obdarzaniem dwustronnym, obdarzaniem człowieczeństwem nie tylko pomiędzy rodzicami a dziećmi, ale również pomiędzy wychowawcą a dziećmi (por. LdR 16). Autor wykazał się znajomością literatury polskiej oraz zagranicznej na temat wychowania, znajomością rozwoju osoby oraz szerokiej pojętej pedagogiki.

Książka M. Dziewieckiego „Kochać i wymagać” stanowi wartościową syntezę naukową psychologicznego oraz teologicznego podejścia do problematyki wychowania człowieka. Jest to cenny przyczynek do ciągle rozwijającej się psychologii personalistycznej.

Joanna Wąsikowska

Janusz Mariański, Sekularyzacja i desekularyzacja w nowoczesnym świecie, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, 222s.

Autor publikacji, ks. prof. Janusz Mariański jest kierownikiem Katedry Socjologii Moralności w Instytucie Socjologii KUL oraz p. o. kierownikiem Katedry Socjologii Religii KUL. Jest czynnym członkiem wielu towarzystw naukowych w Polsce i za granicą. Należy do kilku redakcji czasopism naukowych. Jest członkiem Komitetu Socjologii PAN. Przedmiot jego zainteresowań badawczych stanowi socjologia religii, socjologia moralności i katolicka nauka społeczna. Jest autorem wielu książek i artykułów naukowych.

Omawiana książka stanowi kolejną znaczącą publikację w bogatym dorobku naukowym autora. Jest to studium socjologiczne dotyczące przemian religijności, określanych mianem sekularyzacji i desekularyzacji, zachodzących głównie w Europie zachodniej. Jednocześnie jest to naukowa refleksja na temat miejsca i roli religii w globalizującym się świecie.

Ks. J. Mariański skupił się na dwóch istotnych wymiarach: socjologicznym i teologicznym. Praca, z jednej strony jest rzetelną analizą stanu religijności oraz form obecności Kościoła w Europie, przeprowadzoną w oparciu o teorie: indywidualizacji i sekularyzacji wyrażające socjologiczne ujęcie poruszanych problemów. Z drugiej natomiast strony stanowi wyraz troski autora o przyszłość Kościoła, wyrażonej w konstruktywnych propozycjach dotyczących pełnienia posługi duszpasterskiej w dobie globalizacji.

W przedmowie do książki profesor Maria Libiszowska-Żółtowska wskazuje na ważność roli religii i religijności w życiu społecznym oraz indywidualnym. Podkreśla, że „decyzjami administracyjnymi można zadekretować neutralność światopoglądową państwa oraz ograniczyć kompetencje ludzi Kościoła do spraw religijnych. Trudniej, na dłuższą metę, nakłonić wszystkich do wyrzeczenia się swoich przekonań i stłumienia potrzeb. Postępująca sekularyzacja społeczeństw współczesnych napotkała granicę, którą wyznaczają potrzeby: sensu, poczucia wspólnotowej tożsamości, oparcia w autorytetach czerpiących moc z religijnego przekazu” (s. 8). Obserwując „powrót religii do zsekularyzowanych miast, rozwój nowych form duchowości i mistycyzmu” można zaryzykować twierdzenie, że sekularyzacja zamienia się w desekularyzację.